

2.11.2016

Puolustusministeriön kannanotto HS:n asevientä koskevaan artikkeliin

Tausta

Helsingin Sanomat julkaisi 23.10. laajan artikkelin Suomen aseviennistä (<http://www.hs.fi/sunnuntai/a1477023875631>). Puolustusministeriö havaitsi artikkelissa lukuisia asiavirheitä, joista ministeriö huomautti lehden vastaavalle päätoimittajalle 27.10.2016. Puolustusministeriö on puolustustarvikeviennissä lupaviranomainen, mutta HS ei selvittänyt julkaisemiensa tietojen oikeellisuutta ministeriöstä. Siksi ministeriö tarjosi lehdelle Journalistin ohjeiden mukaista ”omaa kannanottoa”, jossa myös asiavirheet olisi korjattu.

HS oikaisi ministeriön pyynnöstä kolme selvää asiavirhettä, mutta monta epätarkkuutta jäi korjaamatta. Lisäksi HS ei suostunut julkaisemaan ministeriön omaa kannanottoa. Koska HS näin menettelemällä ei halua antaa tilaa avoimelle julkiselle keskustelulle, ministeriö avoimuuden nimissä julkaisee itse oman kommenttinsa HS:n artikkeliin.

Yleistä puolustustarvikeviennistä

Puolustustarvikkeiden vientilupapäätösten valmistelussa noudatetaan aina kansallista lainsäädäntöä ja kansainvälisiä velvoitteita, mukaan lukien EU:n ja kansainvälisen asekauppasopimuksen sitoumukset. Suomessa kaikki puolustustarvikevientä koskevat myönteiset ja kielteiset päätökset ovat julkisia tuotetta, viejää ja loppukäyttäjää myöten.

Jokainen vientilupapäätös perustuu tapauskohtaiseen kokonaisharkintaan, jossa punnitaan, onko vientilupa Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen linjan mukainen ja vaarantaako se Suomen turvallisuutta. Kaikissa tapauksissa tehdään tarkkaa, tapauskohtaista harkintaa ja arvioidaan sitä, onko vienti YK:ssa ja EU:ssa yhteisesti sovittujen kriteerien mukainen. Ehdottoman esteen viennille muodostavat YK:n, EU:n tai Etyjin asevientikiellot.

Artikkelissa vihjataan merkittävästä muutoksesta Suomen asevientipolitiikassa. Pidempiaikaisten tilastojen perusteella merkittävin muutos on kuitenkin tapahtunut Euroopan suuntautuvien vientilupien lukumäärässä, joka on vuosien 2014 ja 2015 välillä kasvanut 38 %, kun taas muualle suuntautuvien vientilupien lukumäärä on pysynyt samalla tasolla.

Suomen puolustustarvikeviennin pienten volyymien vuoksi yksittäisten vientilupien tai niiden arvon vaikutus voi olla tilastollisesti merkittävä, mutta laajaa linjanmuutosta lupaharkinnassa ei näiden lukujen valossa voi todeta tapahtuneen. On totta, että Suomen puolustusteollisuuden tuotteisiin osoitetaan kasvavaa mielenkiintoa perinteisten päämarkkinoiden eli Euroopan ja Pohjois-Amerikan ulkopuolelta. Keskustelu linjanmuutoksesta liittyykin ennen muuta Keski-Aasiaa ja Lähi-itää koskevien lupien myöntämiseen. On erittäin tärkeää todeta, että yhteenkään viennin kohdemaahan ei kohdistu kansain-

2.11.2016

välisiä puolustustarvikevientiä koskevia pakotteita ja jokainen vientilupapäätös on tehty kansallisen lainsäädännön ja kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti.

Turkmenistaniin myönnettiin vuonna 2014 (EU:n viimeisin tilastovuosi) yhteensä 36 puolustustarvikkeiden vientilupaa kahdeksasta eri EU-jäsenvaltiosta. Saudi-Arabiaan myönnettiin 740 vientilupaa 21 EU-jäsenvaltiosta. Suomesta Saudi-Arabiaan ei vuosina 2011 ja 2014 myönnettyjen lupien perusteella toistaiseksi ole toimitettu heittämiä.

Ministeriön pyyntö saada esittää oma kannanotto

Useiden HS:n artikkelissa 23.10. esitettyjen lupamenettelyyn liittyvien tietojen osalta HS ei ole ollut lainkaan yhteydessä lupaviranomaiseen eli puolustusministeriöön. Siksi ministeriö tarjosi lehdelle omaa kannanottoaan asiaan.

Journalistin ohjeiden 21. kohdan mukaan kritiikin kohteelle tulee varata tilaisuus esittää oma näkemyksensä jo samassa yhteydessä, ja jos näin ei tehdä, kohdan 22 mukaan hyvään tapaan kuuluu julkaista asianomaisen oma kannanotto myöhemmin.

HS:n vastaava päätoimittaja kuitenkin katsoi, ettei oman kannanoton julkaisu ollut perusteltua. Hän perustelee kantaansa mm. sillä, että kirjoitusta varten haastateltiin puolustusministeri Jussi Niinistöä ja hänelle annettiin tilaisuus lausua näkemyksensä jutun ydinviesteistä. Hän viittaa myös Journalistin ohjeiden kohtaan 24, jonka mukaan "tavallinen kulttuurikritiikki, poliittinen, taloudellinen tai yhteiskunnallinen arviointi sekä vastaavan muun mielipiteen esittäminen ei kuitenkaan synnytä oikeutta kannanottoon".

Lopuksi hän päättelee, että ministeriön kirjoitus ei "liioin tuo esiin sellaisia, jutun pääviestien kannalta oleellisia uusia tietoja, jotka tekisivät sen julkaisun perustelluksi".

Puolustusministeriö on näistä johtopäätöksistä eri mieltä. Puolustusministeriö on puolustustarvikeviennissä lupaviranomainen, ja artikkelissa kritisoidaan vahvasti lupakäytäntöä ilman, että useiden aiheeseen liittyvien väittämien oikeellisuutta olisi tarkistettu. Ministerin yleisellä tasolla olevat lausunnot eivät korvaa tätä.

Lisäksi artikkelissa jäi selvittämättä moni väite esimerkiksi koskien lupamenettelyä, kenraalien roolia valmistelussa ja ennakkoratkaisukäytäntöä.

Ennen kaikkea Helsingin Sanomien päätös olla julkaisematta ministeriön omaa kannanottoa voidaan nähdä avoimen julkisen keskustelun tukahduttamisena.

Kommentteja Helsingin Sanomien artikkelin eräisiin yksityiskohtiin

Helsingin Sanomat on lyhyesti oikaissut kolme artikkelissa ollutta virhettä.

Artikkelin kuvagrafiikassa esitettiin väite 28 miljoonan euron arvoista kranaatinheitinviennistä Turkkiin. Puolustusministeriö tai valtioneuvosto ei kuitenkaan ole käsitellyt tällaista vientiä, eikä se ole ollut lainkaan ollut vireillä. Tämä virhe on nyt korjattu HS:n nettiversiossa.

2.11.2016

Toinen HS:n oikaisema virhe oli toteamus siitä, että hankalat rajatapaukset "on toisinaan kierrätetty myös turvallisuuspoliittisen ulkoasiainvaliokunnan kautta, jolloin myös presidentti Sauli Niinistö on voinut lausua kantansa".

HS viittaa "kenraalien hallussa olevaan" puolustustarvikkeiden vientilupahakemusten käsittelyä johtavaan materiaalipolitiikan johtoryhmään. Kyseinen materiaalipolitiikan johtoryhmä ei käsittele lainkaan vientilupa-asioita. Vientilupa-asioita käsittelee poikkihallinnollinen maastavientiasioiden työryhmä, jossa edustettuna ovat puolustusministeriö, ulkoasiainministeriö, Tulli, Pääesikunta, Poliisihallitus ja Suojelupoliisi. Jäsenkuntaan ei kuulu yhtäkään kenraalia. Helsingin Sanomat totesi oikaisussa vain, mikä työryhmä käsittelee vientiasiat, mutta mielikuvaa kenraalien roolista ei korjattu ollenkaan. Vastauksessaan ministeriölle HS:n vastaava päätoimittaja sanoo, että tämä väärä tieto olisi annettu puolustusministeriöstä. HS teki ministeriön kirjaamoon tietopyynnön koskien materiaalipolitiikan johtoryhmän kokoonpanoa, mutta sen esittämisen yhteydessä ministeriölle ei kerrottu, että lehti oli kiinnostunut vientipäätösten valmistelusta.

Näiden kolmen oikaistun virheen lisäksi artikkelissa esiintyi joukko muita epätarkkuuksia.

Saudi-Arabian kanssa tehtyä yhteisymmärryspöytäkirjaa koskien artikkelissa oli asiavirheitä, kuten väittäminen siitä, että "niissä vahvistetaan yhteisymmärrys siitä, mitkä kaikki asiat ovat salassa pidettäviä asekauppojen osalta". Yhteisymmärryspöytäkirjassa, joka on julkinen asiakirja, todetaan tiedon salassapidon perustuvan kansalliseen lainsäädäntöön. Yhteisymmärryspöytäkirjassa ei siis sovita asekauppojen salassapidosta. HS ei pitänyt tätä oikaistavana tietona.

HS myös arvioi, että "harva Suomessa tietää, että Suomi ja Saudi-Arabia allekirjoittivat jokin aika sitten puolustusteollisen yhteistyöasiakirjan". Puolustusministeriö julkaisi asiasta tiedotteen pöytäkirjan allekirjoituspäivänä 11.6.2015.

Puolustusministeriö teki vuonna 2015 seitsemän päätöstä vientilupahakemuksen hylkäämisestä. HS ei kerro, että viejien pyynnöstä viranomaiset antavat jatkuvasti myös lakiin perustuvia ennakkolausuntoja aiotuista tai kaavailuista vienneistä, joihin sisältyy ulko- ja turvallisuuspoliittinen arvio. Nämä lausunnot eivät julkisuuslain mukaan ole julkisia, koska mahdollisten ja epävarmojen vientien julkistaminen voi olla yrityksille erittäin vahingollista ja voisi vaikuttaa myös valtioiden välisiin suhteisiin. Kymmenistä vuosittain annettavista ennakkolausunnoista useat ovat olleet kielteisiä ja kohdistuneet eri mantereille. Tästä menettelystä kertomiseen HS ei suostunut, vaikka se ministeriön mielestä on olennainen tieto vientilupahakemuksia arvioitaessa.

HS toteaa, että "kun Suomi myy aseita, se ei voi vaikuttaa siihen, kuinka niitä ostajavaltiossa käytetään". Operatiivista syistä valtiot eivät kerro asejärjestelmiensä tarkkaa sijaintia tai käyttöä. Suomi kuitenkin edellyttää kaikissa vienneissä loppukäyttäjätodistusta, jonka perusteella puolustustarvike voidaan viedä ainoastaan luotettavaksi katsotulle vastaanottajalle eikä sitä voida viedä edelleen ilman Suomen hallituksen lupaa. Tässä kohdassa HS arvioi, että kirjoituksessa ei puhuttu jälleenviennistä.

Lopuksi

Puolustusministeriö tukee avoimuutta ja keskustelua puolustustarvikeviennistä. Jokainen vientilupapäätös perustuu tapauskohtaiseen kokonaisharkintaan, jossa punnitaan,

2.11.2016

onko vientilupa Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen linjan mukainen ja vaarantaako se Suomen turvallisuutta.

Helsingin Sanomien päätös olla kokonaan kuulematta lupaviranomaista useiden esitettyjen tietojen osalta ja kieltäytyä julkaisemasta viranomaisen omaa kannanottoa on avoimen julkisen keskustelun tukahduttamisyritys ja sotii yleisestikin suomalaista avoimuusperiaatetta vastaan.

Jukka Juusti

kansliapäällikkö

Max Arhippainen

viestintäjohtaja